

УДК 336.1

АНАЛІЗ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТНИХ ВІДНОСИН УДППЗ «УКРПОШТА» НА РИНКУ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ УКРАЇНИ

Кобельська Г.О.

У статті досліджено діяльність Українського державного підприємства поштового зв'язку «Укрпошта» на ринку фінансових послуг України. Визначено основні засади розвитку конкурентних відносин на фінансовому ринку.

Вступ. Поштовий зв'язок являє собою важливу складову частину економічної та соціальної інфраструктури держави. Послуги поштового зв'язку сприяють розвитку різноманітних сфер бізнесу, виступають у ролі комунікаційного механізму, доступного для усіх верств населення, особливо у період глобалізації та становлення ринкової економіки. Саме поштовий зв'язок є найвагомим та найзначущим соціальним сектором економіки, тому що поштові відділення розташовані в усіх регіонах країни, від великих міст до самих віддалених населених пунктів.

Одним з найперспективніших напрямків розвитку поштової служби в сучасних умовах є розвиток поштово-фінансових послуг. В багатьох країнах поштові відділення відіграють значну роль в наданні основних фінансових послуг усім верствам населення, на всій території держави, включаючи найвіддаленіші її регіони. Поштові відділення допомагають об'єднувати в загальний фонд незначні заощадження населення та ефективно обробляти значні обсяги платежів населення.

Спираючись на значущість поштового зв'язку як складової світового та національного поштового простору, можна визнати, що дослідження проблеми подальшого розвитку поштового зв'язку, а також розвитку конкурентних відносин на ринку фінансових послуг, є актуальним.

Постановка завдання. Питання сутності та значення ринку фінансових послуг для економіки країни, проблеми розвитку поштового зв'язку взагалі, а також окремих сфер діяльності підприємств поштового зв'язку розглядаються у роботах багатьох вітчизняних та закордонних науковців. Визначенню основних проблем та перспектив розвитку фінансових послуг у поштовому зв'язку Росії присвячені праці таких науковців: Мещеряков Г.Ю., Чавтур А.В., Мумінов А.К., Івшин М.С. Втім, серед безлічі наукових досліджень, присвячених різним аспектам розвитку ринку фінансових послуг та ринку послуг поштового зв'язку, практично відсутні дослідження, пов'язані з вивченням питань

формування та розвитку конкурентних відносин між фінансовими установами та підприємствами поштового зв'язку. У періодичній літературі відзначено лише декілька публікацій з цієї тематики, що переважно констатують впровадження та розвиток фінансових послуг в діяльності підприємств поштового зв'язку.

Метою даної статті є дослідження діяльності УДППЗ «Укрпошта» на ринку фінансових послуг України, встановлення основних засад розвитку конкурентних відносин на фінансовому ринку, а також визначення напрямків подальшого розвитку оператора поштового зв'язку України.

Результати. В умовах сьогодення, коли технічний розвиток та фінансово-економічна досвідченість населення є досить високими, підвищуються вимоги і до пошти. Нікого вже не здивує тим, що на пошті можна сплатити платіж, відправити грошовий переказ в межах України чи навіть закордон. Населення цікавить все нове. Сьогодні кожен рахує свої гроші і час, а тому швидке реагування на зростаючий попит населення на ті чи інші фінансові послуги – це обов'язкове та першочергове завдання. Поштові фінансові послуги, серед яких грошові перекази, оплата рахунків, виплата пенсій та грошової допомоги, є самими поширеними і у той же час самими чутливими до конкуренції.

Ринок послуг з виплати пенсій та соціальної допомоги передбачає забезпечення виплат пенсій усім категоріям населення, які мають право на пенсійне забезпечення та різноманітні соціальні виплати, що призначаються відповідно до діючого законодавства. Вищезазначені виплати здійснюються через мережу УДППЗ „Укрпошта” та банківські установи, які є конкурентами на цьому ринку. Дана послуга є однією з найбільш поширених та соціально значущих, надається українською поштою вже впродовж багатьох років. Сьогодні послугами пошти користується близько 8,5 млн. пенсіонерів, що складає 61,15 % від їх загальної кількості [3].

Але, незважаючи на досить невисокі тарифи УДППЗ «Укрпошта», Пенсійний фонд України останнім часом віддає перевагу банківським установам, оскільки банки здійснюють для Пенсійного фонду України пенсійні виплати безкоштовно, але користуючись залишками на пенсійних рахунках, отримують додаткові доходи. Ця тенденція суттєво впливає на доходи УДППЗ „Укрпошта” в сфері надання цих послуг. Проведений аналіз ринку послуг з виплати пенсій по Україні за 2000 – 2009 рр. засвідчив, що у 2000 році УДППЗ «Укрпошта» займала 93,85 % ринку виплат пенсій та грошової допомоги, а на початок 2009 року цей показник становив 54,25 % [1].

Ураховуючи потужну рекламу з боку банківських установ, кількість громадян, що отримують пенсії та грошові допомоги через

пошту, поступово зменшується, тобто відбувається перерозподіл цього сегменту ринку фінансових послуг.

Серед основних причин, що вплинули на зменшення кількості пенсіонерів, які обслуговуються УДППЗ «Укрпошта», та перерозподіл ринку цих послуг, можна визначити такі:

а) демографічна - загальна кількість людей пенсійного віку за 2000 - 2009 рр. в цілому по Україні зменшилась на 6 %, з 14,5 млн. чоловік до 13,7 млн. чоловік, що вплинуло на абсолютне значення кількості людей, що отримують пенсії. При цьому зростають суми пенсійних виплат.

б) ринкова - надання права банківським установам здійснювати виплату пенсій, їх активна маркетингова політика та лояльні тарифи, а також надання додаткових послуг користувачам-держателям пластикових карток банків призводить до підвищення кількості пенсіонерів, що отримують грошові кошти в мережі банківських установ.

в) соціокультурна - на сьогодні суттєва кількість людей похилого віку, особливо тих, що мають високий рівень освіти, мають бажання продовжувати працювати після досягнення пенсійного віку. Ці прошарки населення, з огляду на наявність роботи, не мають можливості отримувати пенсію через поштове відділення чи очікувати листиношу вдома, тому вдаються до послуг банків для отримання пенсії за допомогою пластикових карток.

Аналіз здійснення виплати пенсії через банківські установи та УДППЗ «Укрпошта» показує, що навіть з урахуванням видимих матеріальних та фінансових вигод, які пропонують банки пенсіонерам, істотна кількість пенсіонерів віддають перевагу УДППЗ „Укрпошта”, оскільки вона має суттєву перевагу – доставку пенсії додому [4]. Також кошти пенсіонерів, які виплачуються через пошту, не підпадають під ризики, які притаманні банківським установам, оскільки не використовуються в будь-якій іншій діяльності пошти, а мають пряме призначення.

Порівняльний аналіз умов надання послуг з виплати пенсій та грошової допомоги УДППЗ «Укрпошта» та банківських установ наведено у таблиці 1.

Таким чином, перспективним для УДППЗ «Укрпошта» є організація сумісних проєктів з регіональними банками по обслуговуванню пластикових карт пенсіонерів. Цей напрямок розвитку фінансових послуг найбільш перспективний, враховуючи тенденцію високої активності банків в роботі по випуску карт для пенсіонерів і одержувачів інших соціальних виплат. Адже саме таким способом, використовуючи комерційні важелі, застосовуючи прогресивні інформаційні технології, пропонуючи пенсіонерам якісні послуги за прийнятними тарифами УДППЗ «Укрпошта» зможе не тільки успішно

конкурувати з банківськими установами а і утримувати обсяги послуг з виплати пенсій.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз надання послуги з виплати пенсій та грошової допомоги

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
УДППЗ «Укрпошта»	
<ul style="list-style-type: none"> – близьке розташування; – традиційність надання послуги; – надання послуги вдома; – можливість разом із пенсією отримати й інші послуги УДППЗ «Укрпошта»; – відсутність ризику втрати грошових коштів; – довіра населення. 	<ul style="list-style-type: none"> – недостатній рівень автоматизації; – ризик пограбувань при наданні послуги вдома; – залежність від дати виплати пенсії та необхідність чекати листоношу вдома; – обмеженість у періоді отримання пенсії, пов'язана з виплатним періодом.
Банківські установи	
<ul style="list-style-type: none"> – високий рівень автоматизації; – нарахування відсотків на залишки грошових коштів на рахунках пенсіонерів; – швидкість обслуговування; – можливість використання платіжних карток. 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність філіалів у віддалених районах країни; – неможливість надання послуги вдома; – ризик неповернення коштів або затримки їх видачі.

На ринку грошових переказів надаються послуги з пересилання внутрішніх та міжнародних переказів, виплати переказів відправлених міжнародними платіжними системами. На ринку грошових переказів працюють як внутрішні так і міжнародні платіжні системи. Частка УДППЗ „Укрпошта” в сфері надання послуг з пересилання коштів за допомогою міжнародних фінансових систем становить орієнтовно 5,59 % від загальної суми переказів, що надійшли до України [1].

Для збільшення ступеню своєї присутності у цьому сегменті ринку фінансових послуг УДППЗ «Укрпошта» вдається до низки заходів. Так співпраця з Національною системою масових електронних платежів дозволила перейти на новий рівень обслуговування населення та впровадити послугу з прийому, пересилки і виплати поштових переказів, прийнятих через Інтернет. Починаючи з 2008 р., всі внутрішні поштові перекази пересилаються виключно електронними каналами зв'язку, що дозволяє скоротити терміни і повністю автоматизувати контроль проходження переказів від відправника до одержувача, значно підвищуючи рівень якості послуг та обслуговування [2]. Аналогічна

робота проводиться по застосуванню цієї технології до міжнародних поштових переказів.

Наведені заходи призводять до підвищення попиту на послуги з пересилання коштів як в межах країни, так і за її межі, що надаються УДППЗ «Укрпошта». Узагальнюючи досліджений матеріал, розроблено таблицю, що відображує основні переваги та недоліки грошових переказів через УДППЗ «Укрпошта» (табл. 2).

Таблиця 2

Порівняльний аналіз надання послуги грошових переказів

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛІКИ
УДППЗ «Укрпошта»	
<ul style="list-style-type: none"> – надійність пересилки електронних грошових переказів; – наявність розвинутої мережі відділень поштового зв'язку в усіх регіонах і в сільській місцевості; – довіра клієнтів; – висока репутація; – можливість доставляти грошові перекази додому; – можливість надання послуги на всій території країни. 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність можливості працювати у режимі on-line; – недостатній рівень автоматизації; – тривалий час доставки переказу.
Конкуренти	
<ul style="list-style-type: none"> – висока швидкість переказу коштів; – гнучка тарифна система; – надійність пересилки електронних грошових переказів; – високий рівень автоматизації. 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність філіалів у віддалених регіонах країни, обмежена кількість точок доступу; – неможливість надання послуги вдома.

Таким чином, для подальшого розвитку послуги з переказу коштів УДППЗ «Укрпошта» має:

- удосконалити технологію надання послуги;
- здійснити перехід на електронний обмін міжнародними поштовими переказами зі всіма країнами, з якими укладено угоди;
- збільшити географію обхвату країн, з якими можливий обмін переказами;
- підвищити якість надання послуги та обслуговування споживачів.

Все це дозволить УДППЗ «Укрпошта» стати доступнішою і прозорішою для кожного потенційного клієнта в області надання послуг як внутрішніх, так і міжнародних переказів грошових коштів.

На ринку приймання платежів УДППЗ «Укрпошта» та фінансові установи забезпечують прийом від населення всіх видів платежів, тим самим підвищуючи платіжну дисципліну громадян і заробляючи додаткові доходи.

Основними конкурентами УДППЗ «Укрпошта» у сфері приймання платежів населення є комерційні банки та небанківські фінансові установи. Серйозну конкуренцію банківському сектору та УДППЗ «Укрпошта» на ринку платіжних послуг (мікроплатежів) останніми роками почали складати так звані електронні платіжні системи, що виникли близько десяти років тому для задоволення потреби операторів мобільного зв'язку по масовому прийому платежів абонентів. Згодом ці системи переросли в нову якість і де-факто почали формувати національні стандарти індустрії мікроплатежів. В даний час вони обслуговують переважну частину платежів операторів мобільного зв'язку, інших операторів зв'язку і Інтернет-провайдерів, а також успішно освоюють нові сегменти оплати житлово-комунальних послуг і послуг фіксованого електрозв'язку, сплати споживчих кредитів і т.п.

Дані проведеного аналізу свідчать, що УДППЗ «Укрпошта» не є лідером на ринку приймання комунальних та інших платежів. Частка УДППЗ «Укрпошта» по прийманню комунальних платежів становить лише приблизно 18% [1]. А також існує тенденція до скорочення частки, займаної УДППЗ «Укрпошта» на даному сегменті ринку унаслідок сучасності та зручності отримання цих послуг у банківських установах.

Порівняльний аналіз ринку фінансових послуг в сфері приймання комунальних та інших платежів наведений у таблиці 3.

Таблиця 3

Порівняльний аналіз надання послуг по прийманню платежів

ПЕРЕВАГИ	НЕДОЛКИ
УДППЗ «Укрпошта»	
<ul style="list-style-type: none"> – близьке розташування; – якість обслуговування; – культура обслуговування і сучасність послуги; – довіра клієнтів; – можливість надання послуги вдома. 	<ul style="list-style-type: none"> – недостатній рівень автоматизації; – слабка реклама і нерозвиненість послуги; – наявність черг; – відсутність платіжних терміналів.
Конкуренти	
<ul style="list-style-type: none"> – відсутність черг; – висока швидкість переказу коштів; – культура обслуговування і сучасність послуги; – високий рівень автоматизації. 	<ul style="list-style-type: none"> – відсутність філіалів у віддалених районах країни; – недовіра клієнтів, особливо осіб похилого віку; – неможливість надання послуги вдома.

Таким чином, перевагою УДППЗ «Укрпошта» над фінансовим установами в сфері сплати комунальних та інших платежів є перш за все зручне розташування відділень зв'язку та можливість отримати інші послуги, тоді як найяскравішою перевагою банківських установ є швидкість проведення платежів та можливість дистанційної сплати рахунків.

Висновки. Отже, на ринку фінансових послуг УДППЗ «Укрпошта» займає суттєві позиції та має необмежені можливості та перспективи, що дозволять збільшити обсяги надання послуг та власні доходи. Визначення власних переваг та недоліків в сфері надання населенню поштово-банківських послуг дозволить національному оператору поштового зв'язку визначити найбільш ефективні шляхи подальшого розвитку та забезпечення доступності фінансових послуг на всій території України через поштові відділення УДППЗ «Укрпошта».

Література:

1. Науково-дослідна робота Одеської національної академії зв'язку ім. О.С. Попова за темою: «Дослідження ринку фінансових послуг в Україні», № держреєстрації 0109U003734. Етап 1 „Дослідження ринку фінансових послуг в Україні”. – О.: ОНАЗ ім. О.С. Попова, 2009 р. – 60 с.
2. Нелепа Г.М. Финансовые услуги на почте: удобно и доступно // Почтовая связь. Техника и технологии., 2008 г. - №22 – с. 13.
3. Офіційний веб-сайт УДППЗ «Укрпошта». [Електронний ресурс] // УДППЗ „Укрпошта”. – Режим доступу: <http://www.ukrposhta.com>
4. Хавченко О.М. Практический опыт Укрпочты по предоставлению финансовых услуг // Почтовая связь. Техника и технологии., 2009 г. - №8. – с. 11 -12.

Abstract

Kobelska G.A.

Analysis of competitive relations Ukrposhta the financial services market UKRAINE.

The article examines the activities of the Ukrainian State Enterprise postal UKRPOSHTA the financial services market of Ukraine. The basic principles of competition on the market.